

Autor: col.(r), conf.univ. dr.Anatol Munteanu, membru AOSR

Sublocotenentul Năstase Gheorghe

(1896-1985)

Istoric, geograf, poet și deputat în Sfatul Țării

Gheorghe Năstase s-a născut la 16 februarie 1896 în satul Hristici, județul Soroca, Basarabia, într-o familie de țărani gospodari. A copilărit în locuri frumoase, cu grădini și livezi. Și-a făcut studiile gimnaziale la Soroca, și nimeni atunci nu a presupus că în băiețelul Gheorghe cu privirea dărză nevinovată de la țară, se ascunde un mare patriot român, un viitor poet, profesor de istorie și geografie. Mai târziu și-a continuat studiile într-o localitate plină de istorie din sud-estul Basarabiei, numită Cetatea-Albă, iar de aici și-a aprofundat studiile la Universitatea din Iași.

În 1915 este înrolat în Armata rusă, trece o instruire bună la Școala Militară din Odesa și trimis cu gradul de podporucic (sublocotenent) pe Frontul de Sud, românesc. Era în toi Primul Război Mondial. În cadrul unui Regiment rus de infanterie participă la luptele din Dobrogea împotriva armatelor unite germano-bulgaro-otomană. În lupte a văzut moartea în ochi, s-a maturizat, s-a format ca un militar desăvârșit și luptător.

În 1916-1917, sublocotenentul Năstase Gheorghe, împreună cu soldații basarabeni participă la luptele de la Siret, unde Armata română se apără eroic de inamicul german, care invadase România.

Pe frontul românesc ia atitudine față de revoluția și de evenimentele de renaștere națională, de dezrobire a basarabenilor de sub jugul țarismului rusesc. Urmând Manifestul proclamat de revoluția rusă, că fiecare popor are dreptul de a-și hotărâ singur soarta, sublocotenentul Gh.Năstase își caută camarazii de luptă, își caută oamenii de idei, este inspirat de militarii patrioți: căpitanul Catelli, sublocotenentii: Crihan, Murafa, Scobioală, se înscrie în Comitetul Ostășesc Moldovenesc de la Iași, devine un propagandist înflăcărat. În ziarul "Cuvânt moldovenesc" scrie: *"...să avem încredere în frunțașii noștri ofițeri și politicieni, călăuziți de cele mai frumoase gânduri pentru popor și fără teamă și șovăială să urmăm calea pe care ne-au arătat-o ei, povățuiți de cele mai curate cugetări și dorinți, ... privind cu nădejde în viitor. Acesta ne prevestește o soartă mândră și frumoasă."*

În decembrie 1917, s-au activizat la Chișinău organizațiile revoluționare bolșevice "Front-otdel", "Rumcerod", distruse la Iași de către soldații moldoveni și cazacii generalului Șcerbaciou. Aceste și alte organizații "bolșevice" și "esere" reprezentau interesele militarilor ruși și ucraineni în Basarabia, toți aceștia erau retrași de pe frontul românesc și a districtului militar Odesa. Erau subordonați și

Făuritori și martiri ai Unirii Basarabiei cu România

susținuți de Comitetul Central revoluționar bolșevic de la Petrograd. Prin hotărârile adoptate de ei, se prevedea desființarea Armatei Moldovenești, arestarea și executarea deputaților Sfatului Țării, pedepsirea tuturor ofițerilor moldoveni și tragerea la răspundere a nobilimii basarabene. În această perioadă, sublocotenentul Gh. Năstase a ieșit în fața soldaților moldoveni a vorbit și i-a îndrumat să nu susțină aceste organizații militare extremiste, a publicat un articol în "Cuvântul moldovenesc" în care își exprima atitudinea față de aceste elemente anarhiste, a scris despre înstrăinarea unor compatrioți și soldați moldoveni de propriul popor.

A participat la Congresul Studentesc, care a avut loc la Chișinău la 20 mai 1917, unde a luat cuvântul: *"Școala este cel dintâi mijloc de regenerare a moldovenilor. Prin urmare, să se înceapă încă la 1 septembrie școli moldovenești în toate satele și să se introducă în mod îndatoritor (obligatoriu) alfabetul latinesc."*

La Congresul învățătorilor, în ziua de 26 mai 1917, Gh. Năstase amintește, printre altele, că în vederea școlarizării învățătorilor, în vederea trecerii la învățământul cu *predare în limba română, manualele necesare s-au adus din România.*

A promovat valorile naționale în mediile militare și non-militare, prin acțiune directă și scrierea de materiale ce propagau Unirea Basarabiei cu România. Și-a menținut convingerile și pe timpul mandatului de deputat în Sfatul Țării, în cadrul căruia a activat în calitate de secretar al Comisiei Agrare. A participat la elaborarea Legii Agrare, considerând-o un prim pas al armonizării legislației Basarabiei cu cea a Regatului Român.

Face parte din Partidul Național Moldovenesc, fracția Blocul moldovenesc. A fost propus ca deputat din partea ostașilor de pe Frontul românesc. Fiind deputat al Sfatului Țării în ziua de 27 martie 1918 a votat Unirea Basarabiei cu România.

Orice român trebuie să se bucure de acest fapt mareț, căci prin el s-a șters marea nedreptate istorică, jertfa căreia au fost românii basarabeni, în anul 1812, au suferit exploatarea și umilința, care a durat două generații, circa 106 ani. Calea urmată de Sfatul Țării este singura cale dreaptă, căci ea ne-a adus la înfăptuirea unei părți a idealului național: *"Unirea neamului. Orice altă cale ar fi fost o cale greșită, și urmările ei ar fi fost mult mai triste decât acele ale "răpirii de la 1812". Blestemați de neam, de istorie și de urmași, ar fi fost acei nepricepuți care ar fi mers pe altă cale. Judecata dreaptă și nepărtinitoare a istoriei îi va judeca aspru pe cei, care sub cuvânt că ne doresc bine, ne îndreaptă pe alte căi"*, - spune în scrierile sale Gh. Năstase.

În cuvântările sale patriotice sublocotenentul Gheorghe Năstase vorbea în fața soldaților moldoveni: *"dezrobiți de sub jugul țarismului rusesc, noi am ajuns a fi astăzi fii și cetățeni liberi ai României libere. O nouă viață într-o țară unde noi suntem stăpâni pe soarta noastră și pe viitorul nostru – aceasta ni se deschide de*

Făuritori și martiri ai Unirii Basarabiei cu România

astăzi înainte. Nemaivând grijă de rușii, care voiau să ne stăpânească neamul, vom încorda toate puterile noastre trupești pentru propășirea culturală și economică”.

Impresiile sale de la această Conferință le-a publicat în 1920, în ”*Arhiva pentru știința și reforma socială*”, intitulându-le ”*Basarabia la Conferința de pace*.”

În 1919, delegat la Conferința de pace de la Paris, avea misiunea să demonstreze legalitatea Unirii Basarabiei cu România. Bun cunoscător al limbilor engleză și franceză, împreună cu Ion Pelivan, Ion Codreanu și Serviu Cujbă, i-a convins pe diplomații occidentali că doar în componența României, Basarabia are șanse de supraviețuire. În timpul lucrărilor Conferinței, a fost secretarul delegației Sfatului Țării, contribuind la redactarea Memoriului *La quesion de la Besarabie*, adresat Conferinței, în care aducea dovezi referitor la legalitatea Actului Unirii și a Sfatului Țării.

Delegația basarabeană a dus o propagandă energică printre diplomați, oameni politici și marile cotidiene din Paris, prin documente-memorii și prin discuții (viu grai) pentru a lămuri chestiunile și situația din Basarabia, a invaziei bolșevice și a minorităților naționale, inclusiv a evreilor și a ucrainenilor. Majoritatea factorilor politici și culturali, afară de delegația americană, care a ridicat obiecții referitor la Unire, au privit cu simpatie propunerile noastre și au spijinit, au aprobat legitimitatea Unirii Basarabiei cu România.

Ulterior și-a publicat impresiile în studiul *Basarabia la Conferința de pace*, în *Arhiva pentru știința și reforma socială*, unde amintea și de necesitatea unor cercetări istorice și geografice, care ar aduce în lumină realitățile Basarabiei.

Din articolul *Despre moldovenii înstăriți*, semnat de Gheorghe Năstase în ziarul *Cuvânt moldovenesc*, desprindem o rafală îndreptată spre cei care s-au mancurtizat ori, dând de gustul mierii prin țări străine, au uitat demult patimita lor patrie, Basarabia: ”... e mic numărul patrioților noștri...

... mulți patrioți sunt departe de țară, soarta i-a aruncat prin străinătate...

...Numărul frunțărilor noștri ar trebui să fie mult mai mare...

... Unde sunt acești oameni? De ce nu se aude glasul lor? Ei tac, ei sunt nepăsători de soarta neamului din care au ieșit, ei nu simt durerea și necazurile pe care le-a îndurat și le îndură neamul nostru...

... numărul oamenilor luminați este atât de mic și numărul nemernicilor este atât de mare...

... Astăzi a sunat ceasul, când acești fii rătăciți trebuie să se întoarcă în sânul poporului moldovenesc și să-și puie toate puterile pentru a-l ajuta să-și croiască altă soartă.”

În 1919 s-a înscris la Secția de Istorie-Geografie din cadrul Universității din Iași, dar din anul doi a fost încadrat asistent suplinitor la Catedra de Geografie.

După ce și-a susținut teza de licență, succesiv, la două specialități, a plecat la Sorbona, să-și pregătească doctoratul în geografie.

În 1923 Gheorghe Năstase este licențiat în istorie, în 1924 este licențiat în geografie. Având un talent înnăscut literar și științific scrie o lucrare de mare valoare despre *etnografia și geografia Basarabiei*. În 1925 devine conferențiar la catedra de antropogeografie, iar din 1932 este doctor în geografie, ulterior devenind șef al Catedrei de Geografie generală și Geografie umană la Universitatea din Iași.

În 1925 se căsătorește cu o tânără și frumoasă basarabeancă, Olga Vrabie, fiica cunoscutului patriot român Gheorghe Vrabie, poeta l-a uimit prin sensibilitatea versurilor și lucrărilor scrise. Armonioasa pereche, peste un an, pleacă la Paris, unde Gheorghe urma să-și ia doctoratul. Dar pentru plăpânda basarabeancă clima parisiană s-a dovedit a fi neprielnică, ea îmbolnăvindu-se de tuberculoză. Au urmat ani de tratament prin pansionate și mănăstiri, dar, în cele din urmă, inima curajoasei și chinuite-i poete a încetat să bată. Din această căsătorie, Gheorghe Năstase a avut un băiețel pe nume Mitică, care a devenit *unul dintre cei mai mari specialiști români în bizantologie*.

Cu toate greutățile și suferințele vieții, prelungește activitatea didactică și științifică. Prin lucrările sale, Gh.Năstase se manifestă ca un savant, scrie în câteva domenii: geografie, istorie, toponimie: *Hotarul lui Halil – Pașa și cele două ceasuri (Buletinul societății regale de geografie, vol.51), Ungurii din Moldova la 1646 ... (Arhivele Basarabiei, nr.4, 1934; nr.5, 1935)*. În colecția de cărți *Cunoștințe folositoare*, Gheorghe Năstase a tipărit *Schițele sale despre Basarabia, Ucraina și Lituania*. A scris competent despre găgăuzi, despre slavii de la Orhei în secolul XVII, a realizat *Descrierea statistică a Bugeacului*.

Patriotul și poetul Gh.Năstase, în Calendarul Basarabiei, a închinat satului de baștină, ” *Sătucean din vale* ”, o tulburătoare odă; scrie și alte lucrări în versuri.

Ca geograf, despre râul Dunărea, ca fluviu important al Europei, a scris următoarele: ”... din munții cei mai înalți, mai înzăpeziți și ploioși ai Europei, Dunărea aduce și duce spre mare un noian de apă. În timpul apelor mari ea scurge în mare 35.000 m³ de apă pe secundă, în timpul apelor mijlocii – 7.000 m³ sec., iar în timpul apelor celor mai scăzute – 2.000 m³ sec. În privința aceasta Dunărea o întrece pe Volga cu 50% din debit, deși Volga are o lungime de 3570 km și un bazin mult mai vast decât cel dunărean; însuși Nilul e întrecut ca debit de Dunăre, cu toate că are o lungime de 6.600 km...”.

Ca istoric accentuează importanța pentru activitatea umanității în trecutul Dunării și îndeosebi a Brațului Chilie: ”...Într-adevăr, acest braț, cu numele de ”Peuce” figurează în istorie deja pe timpul lui Darius Histaspe. – Comerțul și navigația activă a grecilor antici de la girile Dunării - și în special comerțul înfloritoarei colonii gredești a Histriei – se făceau tot pe brațul Peuce-Chilia. –

Făuritori și martiri ai Unirii Basarabiei cu România

Aici, pe brațul Chiliei, pe locul actualei Chilii basarabene, se afla Helis – centrul puterii Geților de pe timpul regelui Dromichaetes, cu 3 secole înainte de Hristos. – Pe acest braț, principal și pe atunci ca și azi, Macedonenii sub Filip II, Alexandru cel Mare și Lysimac, au căutat de mai multe ori să pue mâna, pentru a putea prin el stăpâni întreaga Dunăre...”.

...Pe acest braț desfășoară o mare activitate economică în sec. XIII, XIV și XV, marii negustori medievali, Genovezii, al căror centru comercial principal era la Chilia. – Alungarea tătarilor de către Munteni și Unguri în sec.XIV și întinderea stăpânirii ”basarabești” în Sudul Bugeacului actuale urmăreau de fapt stăpânirea brațului Chiliei. – Atunci când moldovenii, în sec.XV, ajung stăpâni pe acest braț, cu Cetatea Chiliei, ei apar în ochii lumii ca deținători ai ”cheii” strategice și comerciale a Dunării. – În sfârșit, Turcii după ce scapă din mâini împreună cu Basarabia, Brațul Chiliei, își dau sama, că au pierdut prin aceasta întreg rostul stăpânirii lor la Diunăre și foarte curând după aceasta (1829) părăsesc cu indiferență întreaga deltă în mâinile Rușilor.” (Gurile Dunării și Basarabia, Viața Basarabiei, nr.3, 1932).

După al Doilea Război Mondial și invazia sovietică în România, patriotul și savantul Gheorghe Năstase lucrează ca profesor titular la catedra de Geografie Generală și Geografie Umană a Universității din Iași, funcție onorată până în 1948, după care este dat afară, trece într-un anonim benevol, pentru a se salva împreună cu alte minți luminate, participanți ai evenimentelor Unirii. Se ferește de sălbăcia organelor sovietice NKVD și noua securitate românească, care persecutau intelectualii români și îndeosebi, basarabenii. Acest fiu credincios al Basarabiei, Gh. Năstase, dispare în umbră, se retrage din viața publică și externă, iar ușile în instituțiile statului socialist, de tip stalinist îi sunt închise.

În același an, 1948 este arestat, pentru că a fost membru al Sfatului Țării, a stat un an în cercetări, umilință și condiții de pușcărie politică. A avut un mare noroc de un ofițer rus soietic care l-a apreciat ca savant pentru lucrările geografice despre Delta Dunării, ”*era bun pentru viitoarele relații cu sovieticii*”, este eliberat condiționat din detenție. A lucrat la o editură ca traducător de carte științifică. În anul 1955 a fost reîncadrat în activitatea științifică, la Institutul de Geologie și Geografie a Academiei Române.

A colaborat la elaborarea *Monografie geografice a Republicii Populare Române*, a scris lucrări de geografie a populației. După pensionare, a lucrat la elaborarea unui studiu de toponimie asupra Basarabiei, care din păcate a rămas necunoscut.

S-a stins din viață la 28 decembrie 1985, după decenii de luptă pentru cauza națională – inițial pentru autonomia Basarabiei, apoi pentru Unirea ei cu Țara, apoi pentru menținerea adevărului istoric.

Făuritori și martiri ai Unirii Basarabiei cu România

Bibliografie

- 1.A.N.M., f.727, inv.2, dos., 3777.
- 2.Poni, Nicolae, Gheorghe Năstase. Viața Basarabiei, nr.10, 11, 1942.
- 3.Mic dicționar enciclopedic, București, 1972.
- 4.Figuri contemporane din Basarabia, Chișinău, 1939.